

GÖÇ VE İLTİCA TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ: SIK KARIŞTIRILAN KAVRAMLAR

28.09.2018

Deutsche Welle (26 Eylül 2018)

Kamuoyunda "göçmen", "sığınmacı" veya "mülteci" ayrımı çoğunlukla doğru yapılamıyor. Bu durum bir kavram karmaşasına neden oluyor. Sık karıştırılan bazı iltica terimlerini derledik.

İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana en ağır mülteci krizinin yaşandığı günümüzde, o yıllarda vatandaşları şiddet ve çatışmalardan kaçıp diğer ülkelere sığınan Avrupa ülkeleri bu kez kendileri ev sahibi konumunda. 2011'de başlayan iç savaşla birlikte Suriye'den kitleler Avrupa'ya akın etti. En fazla Suriyeliyi ağırlayan ise komşu ülke Türkiye oldu.

Mülteci krizi; Avrupa Birliği'ni ve Türkiye gibi, "transit ülke konumundan hızla ev sahibi ülke konumuna evrilen ülkeleri hazırlıksız yakaladı. İzlenecek ortak mülteci politikası konusunda Birlik içindeki tartışmalar hâlâ devam ediyor. Göç ve iltica terminolojisinde uluslararası anlaşmalarda düzenlenmiş kimi kavramların ülkeler özelinde yeniden yorumlanması da bir anlam karmaşasına ve tartışmaların büyümesine neden oldu.

Yaşanan bu kavram karmaşasının basında yer alan haberlere de yansıdığı görüldü. Türk basınında olduğu kadar Avrupa basınında da ülkelerinden kitleler hâlinde ayrılmak zorunda kalanlar kimi zaman sığınmacı, kimi zaman mülteci, bazen göçmen; hatta bazen de "kaçak göçmen" olarak nitelendirildi.

Peki, bu kavram kargaşasına neden olan ne? Türkiye'de uluslararası hukukta kabul görmüş anlamlarıyla mültecilerden ve sığınmacılardan bahsetmek mümkün mü?

Göçmen, sığınmacı, mülteci tanımları ve sıkça karıştırılanlar

Mülteci: 28 Temmuz 1951'de Cenevre'de imzalanan ve iltica terminolojisinin temelini oluşturan Birleşmiş Milletler (BM) Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme'ye göre mülteci; "ırkı, dini, milliyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan, bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişidir." Hukuki statü olarak da bu şartları sağlayan ve "mülteci olarak tanınmış kişileri ifade eder. Mülteciler, gönüllü olmadığı takdirde ülkelerine geri gönderilemezler.

Sığınmacı: Uluslararası koruma arayan, başvuruda bulunduğu ülkede yetkili makamlarca başvurusu henüz sonuçlandırılmamış, yani henüz resmi olarak mülteci statüsü verilmemiş kişileri ifade eder. Her sığınmacı mülteci olarak tanınmaz, ancak her mülteci iltica sürecinin başında

sığınmacıdır.

Yunanistan-Makedonya sınırındaki İdomeni'de sığınmacılar

Göçmen: BM'ye göre, uluslararası göçmenin resmi bir tanımı bulunmamakta. Ancak uzmanların çoğu "göçün nedeni ve hukuki statüsünden bağımsız olarak ikamet ettiği ülkeden ayrılarak başka bir ülkeye giden kişi tanımı üzerinde hemfikir. Burada "göçün sebebinden ve göçmenin statüsünden bağımsız" vurgusu önemli. Örneğin Uluslararası Göç Örgütü (IOM) mültecileri de göçmen kategorisine alıyor. Ancak örgüte göre, "her mülteci göçmen sayılsa da her göçmen mülteci değil.

Düzensiz Göçmen: Düzensiz göçmenin de uluslararası kabul görmüş bir tanımı bulunmuyor. Avrupa Komisyonu'na göre; "göç alan ülkeler göç düzenlemelerinin gerektirdiği izin ve belgelere sahip olmaksızın ülkeye giriş yapan, buraya yerleşen ya da burada çalışanları "düzensiz göçmen olarak tanımlıyor. Göç veren ülke için ise "düzensizlik genellikle geçerli bir pasaportu ya da seyahat belgesi olmaksızın uluslararası bir sınırı geçen ya da ülkeyi terk edebilmesi için gereken idari yükümlülükleri yerine getirmeyenleri ifade ediyor.

Kaçak göç ve göçmen: İnsani yardım ve mülteci örgütlerine göre "kaçak göçmen" tabiri, suç işleme eylemiyle özdeşleştirildiğinden kaçınılması gereken bir kavram. Çünkü düzensiz göçmenlerin çoğu bir suç işlemiş olmuyor. Birçok ülkede ilgili belgeleri haiz olmaksızın bulunmak bir idari ihlal sayılıyor, ancak suç teşkil etmiyor. Bu hassasiyete atıfla BM, "düzensiz ya da "belgelenmemiş göç terimlerini kullanırken, Avrupa Komisyonu uzun bir süre "kaçak göç teriminin kullanılmasından yanaydı. Kısa süre önce Avrupa Komisyonu da düzensiz göç kavramını kullanmaya başladı. Bununla birlikte Komisyon, göç ve göçmen arasında bir ayrım gözetiyor: Bir durum ya da süreci ifade etmek üzere "yasa dışı" kavramı hâlâ tercih edilebilirken, göçmenler söz konusu olduğunda "düzensiz kavramını kullanıyor.

Coğrafi sınırlama (çekince) nedir?

İlk imzalandığında "1951 yılı ve öncesi Avrupa'da meydana gelen olaylar nedeniyle mültecileri korumaya yönelik ifadelerinin yer aldığı BM Mülteciler Sözleşmesi, 1967 Protokolü ile yeniden düzenlendi. Bu düzenlemeyle zaman sınırlaması ve coğrafi şart kaldırıldı. Ancak daha önce coğrafi sınırlama beyanı ile anlaşmaya taraf olan ülkelere bu koşulu sürdürme hakkı tanındı.

Türkiye'de mülteci ve sığınmacılar

Türkiye,1967 Protokolü'ne "coğrafi sınırlama" şerhinin devamı ile taraf olan tek Avrupa Konseyi ülkesi. Yani, Türkiye yalnızca Avrupa ülkelerinden gelen sığınmacıları mülteci olarak kabul ederken, diğer ülkelere gelenlere mülteci statüsü tanımıyor.

Türkiye'nin sürdürmekte ısrarcı olduğu "coğrafi sınırlama" şartı aralarında Uluslararası Af Örgütü'nün de bulunduğu birçok insani yardım örgütü tarafından eleştiriliyor. Bu örgütler, Türkiye'nin coğrafi ayrım yapmaksızın etkin bir uluslararası koruma imkanı sunmasını talep ediyor.

Geçici koruma, şartlı mülteci, ikincil koruma

Peki, Avrupa dışından gelenlerin Türkiye'deki statüsü ne oluyor?

Uluslararası iltica sistemi standartlarına yönelik yapılandırma çalışmalarının sürdüğü Türkiye'de 11 Nisan 2014'te yürürlüğe giren "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" ülkedeki sığınma sistemine ilişkin başlıca düzenlemeleri içeriyor.

Buna göre Türkiye, Avrupa dışı ülkelere gelen ve uluslararası koruma başvuruları olumlu sonuçlanmış kişilere üçüncü ülkelere yerleştirilinceye dek "geçici koruma" sağlıyor ve bu sığınmacıları "şartlı mülteci" olarak kabul ediyor.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne göre, mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine ya da ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde ölüm, şiddet ya da başka bir tehditle karşı karşıya kalacak olan yabancı ya da vatansız kişiye ise statü belirleme işlemleri sonrasında "ikincil koruma" statüsü veriliyor.

Suriyelilerin durumu

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne göre Türkiye'de Ağustos ayı itibarıyla yaklaşık 3 milyon 500 bin milyon kayıtlı Suriyeli sığınmacı bulunuyor. Ancak coğrafi sınırlama Suriyeliler için de geçerli olduğundan, hukuki statü olarak mülteci sayılmıyorlar.

Türkiye, Suriyelileri Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda düzenlenen "geçici koruma" kapsamına alıyor ve "şartlı mülteci" kabul ediyor.

Güvenli ülke

İltica terminolojisinde en tartışmalı kavramlardan biri de "güvenli ülke." BM'ye göre güvenli ülke kavramı ikiye ayrılıyor: Birinci kategori, mülteciliğe sebebiyet veren şartların oluşmadığı varsayılan güvenli menşe ülkeleri (Safe Country of Origin); ikincisi ise iltica arayışında olanların sığınabilecekleri güvenli ülkeleri (Safe Country of Asylum) ifade ediyor.

Peki, bu bağlamda Türkiye sığınmacılar için güvenli bir ülke mi? Uluslararası Af Örgütü'ne göre, hayır. Örgüt, sığınmacı ve mültecilerin Türkiyedeki durumuna odaklanan bir raporda Türkiyenin her şeyden önce burada yaşayan sığınmacı ve mültecileri insan hakları ihlallerine maruz kalabilecekleri Afganistan, Suriye ve Irak gibi ülkelere göndererek geri göndermeme (non-refoulement) ilkesini ihlal ettiğine dikkat çekiyor.

Ayrıca örgüt, 2016 yılına ait raporda Türkiye'nin AB ve uluslararası hukukta öngörülenin aksine ülkede sığınmacı ve mültecilere etkili koruma sağlanmadığını savunuyor.

Af Örgütü yeni ve henüz gelişimini tamamlamamış sığınma sistemi, kalıcı çözümlere makul sürede erişimin mümkün olmaması ve onurlu yaşam koşulları için yetersiz destek gibi başlıklar altında eleştirdiği Türkiye'yi "güvenli olmayan sığınak" olarak tanımlıyor.

Sinem Özdemir

© Deutsche Welle Türkçe

Kaynak/Source: